

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Asia: Suomen tuomariliitto ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi rikoslain 16 luvun muuttamisesta (sinivilkkusabotaasi)

Viite: VN/16832/2024

Yleistä

Tuomariliitto pitää lainuudistuksen tavoitetta suojata poliisin, pelastustoimen ja ensihoidon häiriötöntä toimintaa perusteltuna ja kannatettavana. Jotta sääntely olisi selkeää ja ennakoitavaa, tunnusmerkistöjä ja soveltamisalaa on syytä jäljempänä esille tuodusti vielä täsmentää.

Sinänsä voimassa oleva rikoslain 16 luku tarjoaa jo nyt laajasti suojaa julkista valtaa käyttäville tehtävissään. Käytännössä suojan reuna-alueille ovat jääneet ainoastaan ensihoidossa työskentelevät. Näiltäkin osin suojaa tarjoaa rikoslain yleiset säännökset ja teon moitittavuusarvioinnissa on mahdollista huomioida teon kohdistuminen ensihoidossa työskenteleviin. Tuomariliitto yhtyy hallituksen esitysluonnoksessa todettuun, että ensivastetehtävissä toimiviin kohdistuvat uhka- ja väkivaltatilanteet ovat lisääntyneet, ja oikeussuojan parantaminen erityisesti heidän osaltaan on perusteltua.

Rangaistusasteikot

Tuomariliitto pitää perusteltuna, että poliisi- tai hälytystoimintaan kohdistuva moitittava menettely on riittävän ankarasti rangaistavaa. Rangaistusasteikon tulisi kuitenkin sellaisenaan vastata lainsäätäjän tarkoittaman tunnusmerkistön mukaisen menettelyn moitittavuutta.

Tuomariliitto kiinnittää huomiota siihen, että rangaistusasteikon lieventäminen rikoslain 6 luvun 8 §:n nojalla edellyttää pykälästä ilmenevien erityisten, tapauskohtaisten perusteiden käsillä oloa, eikä tätä lainkohtaa voida mieltää toistuvasti käytössä olevaksi varaventtiiliksi liian ankaria vähimmäisrangaistuksia vastaan. Mikäli valmisteluvaiheessa on nähtävissä riski siitä, että tuomioistuimet joutuisivat säännönmukaisesti turvautumaan

viitattuun poikkeussäännökseen, pitää Tuomariliitto parempana, että vähimmäisrangaistukseksi säädetään sakko.

Tuomariliitto toteaa samalla, että rikoslain systematiikan kannalta olisi toivottavaa, että pääsääntöisesti uudet kriminalisoinnit asetettaisiin rikoslain kokonaisuudistuksessa määritettyihin yleisiin rangaistusasteikoihin.

Tunnusmerkistöjen selkeys

Tuomariliitto huomauttaa, että esityksen suhde rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen ja tarkkarajaisuuteen edellyttävät kuitenkin tarkempaa harkintaa. Poliisi- ja hälytystoiminnan käsitteiden laajuus ja tulkinnanvaraisuus kaipaavat täsmennystä.

Tuomariliitto pitää lainsoveltajan kannalta tärkeänä, että säännöksissä käytettyjen termien sisältöä avataan selkeästi, täsmällisesti ja monipuolisesti. Perusteluissa tulisi täsmentää, millaisiin tilanteisiin uudet säännökset tarkasti ottaen soveltuvat. Epäselvää ehdotuksessa on, soveltuvatko säännökset poliisiasemalla tai muissa vastaavissa tiloissa tehtyihin vahingontekoihin ja uhkauksiin. Ehdotuksesta jää samoin epäselväksi, voiko väkivallan uhka kohdistua esimerkiksi poliisi- tai hälytystoiminnassa työskentelevän läheiseen tai poliisikoiraan sekä esityksen suhde sanavapauden rajoihin.

Jatkovalmistelussa on samoin otettava kantaa erilaisiin lainkonkurrenssitilanteisiin sekä henkilöön että omaisuuteen kohdistuviin rikoksiin nähden. RL 16 luvun 1 §:n mukainen virkamiehen väkivaltainen vastustaminen ei ole lainkonkurrenssissa pahoinpitelyn kanssa. Sen sijaan ehdotettu RL 16 luvun 3 a § olisi ensisijainen pahoinpitelyyn nähden. Tuomariliiton näkemyksen mukaan tällä eroavaisuudella voi olla merkitystä esimerkiksi asianomistajan korvausvaatimusten selvittämisessä.

Esitysluonnoksessa todetaan, että RL 16 luvun 1 §:n mukainen virkamiehen väkivaltainen vastustaminen on ensisijainen ehdotettuun RL 16 luvun 3 a §:ään nähden.

Jatkovalmistelussa voisi pohtia esimerkinomaisesti erilaisia soveltamistilanteita, kuten sellaista, että henkilö kohdistaa poliisiin väkivaltaa ja samassa yhteydessä vahingoittaa ajoneuvoa. Jos väkivallan osalta ensisijainen säännös olisi RL 16 luvun 1 §, tulisiko vahingoittamisen osalta soveltaa kuitenkin ehdotettua 3 a §:ää vai RL 35 luvun 1 §:n vahingontekoa koskevaa säännöstä, jos säännösten soveltamisedellytykset muutoin täyttyisivät.

Ehdotettu 3 b § pitää sisällään poliisi- tai hälytystoiminnan haittaamisen oikeudettomasti muulla tavalla vakavasti. Tuomariliitto kiinnittää huomiota ehdotetun sääntelyn epätäsmällisyyteen rikoslainsäädännöltä edellytettävän tarkkarajaisuuden kannalta. Nykyisessä muodossaan ehdotettu säännös on lainsoveltajan kannalta ongelmallinen, eikä pelkästään esimerkkien lisääminen esitöihin tai esitöiden laajentaminen muutoin riitä poistamaan ehdotetun tunnusmerkistön ongelmallisuutta. Jatkovalmistelussa tätä osaa tunnusmerkistöstä tulisi täsmentää olennaisesti.

Tuomariliitto kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että poliisi- ja hälytystoiminnan haittaaminen muilla tavoin tulee todennäköisesti sovellettavaksi erilaisten mielenosoitusten tai -ilmausten yhteydessä. Esimerkkinä voidaan ajatella tilanne, jossa mielenosoituksella tukitaan katuja ja mielenosoitus on poliisin toimesta määrätty päättymään tai siirtymään, jolloin se voidaan katsoa oikeudettomaksi.

Kansallisella tasolla mielenosoitusoikeus on suojattu perustuslaissa sananvapautta (PL 12 §) ja kokoontumis- ja yhdistymisvapautta (PL 13 §) koskevilla säännöksillä. EIS:n 11 artiklan kohdan 2 mukaan kokoontumisvapauden käyttämiselle ei saa asettaa muita kuin sellaisia rajoituksia, joista on säädetty laissa, ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Lähes EIS 11 artiklan 2 kohtaa vastaavasti säädetään myös KP-sopimuksen 21 artiklassa, mutta siinä on mainittu lisäksi yleisen järjestyksen ("ordre public") suojeleminen yhdeksi mahdolliseksi edellytykseksi rajoituksille.

Oikeuskäytännössään EIT on katsonut, että kokoontumisvapaus kuuluu demokraattisen järjestyksen perusteisiin ja siihen saa puuttua vain todella vakuuttavin ja tiukasti pakottavin perustein. Rauhanomaiseen kokoontumiseen puuttumiselle tulee olla pakottava yhteiskunnallinen tarve, eikä rikosseuraamuksia tule liittää rauhanomaisiin kokoontumisiin osallistumiseen. Lisäksi puuttumisen tulee olla oikeassa suhteessa tavoitteisiinsa ja se on perusteltava relevantein ja riittävin syin. EIT on tapauksen Ezelin v. France yhteydessä katsonut, että ei-rauhanomaisiksi muuttuneissa mielenosoituksissa seuraamuksia voidaan kohdistaa vain niihin henkilöihin, jotka ovat syyllistyneet moitittaviin tekoihin, ja jokainen yksilö on mielenosoituksessa vastuussa vain omista teoistaan. Nyt ehdotettujen rikoslain säästöjen kohdalla on esitettyä muodossa riski siitä, että säännökset saattavat liian löyhästi rajattuina kriminalisoida ja siten kielletyllä tavalla rajoittaa mielenosoitusoikeutta ja kokoontumisvapautta.

Uudet säännökset laajentaisivat myös säännöksen soveltamisalaan kuuluvien henkilöryhmien rikosoikeudellista suojaa, mikä voi johtaa hankaliinkin tulkintatilanteisiin ennen oikeuskäytännön vakiintumista. Toisaalta esitysluonnoksessa ei ole perusteltu, miksi poliisitoiminnalle annetaan laajempi suoja kuin muille vastaavia tehtäviä suorittaville viranomaisille (Rajavartiolaitos, Tulli, Puolustusvoimat).

Tavoitteiden saavuttaminen ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla

Ehdotettujen säännösten on todettu parantavan erityisesti ensihoitotyötä tekevien rikosoikeudellista suojaa, koska RL 16 luvun 1 ja 2 §:t soveltuvat ensihoitajiin kohdistuviin tekoihin harvoin, koska he eivät tyypillisesti käytä toimissaan julkista valtaa. Lainsäädäntötasolla tämän aukon paikkaaminen toteutunee ehdotetuilla säännöksillä.

Ehdotusten vaikutukset

Tuomariliitto huomauttaa, että nyt kysymyksessä olevien rikosten käsittely edellyttää tuomioistuimelta muita rikosasioita suurempaa panostusta ja sitoo tuomioistuimen lainkäyttöhenkilöstöä ja resursseja huomattavasti muita rikostyyppisiä enemmän. Jatkovalmistelussa olisi aiheellista pohtia, miten säännökset konkreettisesti vaikuttavat rikosprosessien etenemiseen ja oikeudenkäyntien kestoon. Oikeudenkäyntien kestot saattavat pitkittyä ottaen myös huomioon, ettei ehdotetun 3 a §:n mukaisia rikoksia voida käsitellä käräjäoikeudessa kirjallisessa menettelyssä. Muutoinkin rikokset ovat sen laatuja, että niiden käsittely yleensä edellyttää vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa.

Ehdotettujen säännösten soveltamisalaan voivat lisäksi sisältyä erilaiset mielenosoitukselliset tapahtumat, joissa häiriön aiheuttajia voi olla useita. Tämä

puolestaan voi johtaa laajoihin oikeudenkäynteihin, mikä on otettava huomioon tuomioistuinten riittävässä resursoinnissa.

Esitetyt muutokset sekä ylipäättään kokonaisuuden hahmottaminen lisäävät koulutustarvetta tuomioistuimissa ja vaativat koulutukseen riittävää resursointia.

Esityksellä tulee siten olemaan taloudellisia vaikutuksia. Tuomioistuimille on osoitettava riittävät resurssit lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi ja näin ollen esityksen taloudelliset vaikutukset tulee arvioida asianmukaisesti ja syntyvät kustannukset on kompensoitava.

Muut asiat

Tuomariliitto kiinnittää edelleen huomiota siihen, että esityksen mukaan poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisen yritys ei ole rangaistava (3 a §). Kun toiminnan estäminen tai olennainen vaikeuttaminen on tunnusmerkistökijä, tarkoittaisi tämä, että mikäli henkilö esimerkiksi yrittää käyttää väkivaltaa tai sen uhkaa, yrittää vahingoittaa omaisuutta tai yrittää anastaa omaisuutta, mutta tällä ei ole olennaista vaikutusta toiminnan onnistumiseen, säännös ei tulisi sovellettavaksi. Tällöin menettelyä käsiteltäisiin esimerkiksi pahoinpitelynä, pahoinpitelyn yrityksenä, laittomana uhkauksena tai varkauden yrityksenä. Omaisuuden osalta vahingonteon yritys ei ole rangaistava. Ottaen huomioon näiden eri tunnusmerkistöjen toisistaan hyvinkin poikkeavat rangaistusasteikot sekä esityksessäkin todettu seikka siitä, että toiminnan onnistuminen riippuu usein viranomaisen valmistautumisesta ja muista vastaajista ulkopuolisista seikoista, pyytää Tuomariliitto kiinnittämään huomiota tämän osalta sääntelyn johdonmukaisuuteen.

Lausunnon valmistelu

Lausuntoa on valmisteltu Tuomariliiton oikeuspoliittisessa valiokunnassa ja hallituksessa. Lausunnon kirjoittamiseen ovat osallistuneet: Matti Pyöriä, Johanna Helminen ja Lauri Vaihemäki

Tuomariliiton hallitus on käsitellyt lausunnon.

Helsingissä 25.3.2025

Suomen tuomariliitto – Finlands domareförbund ry

Tuuli Vänskä

Minna Hällström

puheenjohtaja

varapuheenjohtaja

Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry toimii tuomioistuinlaitoksen kehittämiseksi sekä sen merkityksen ja tuomarin riippumattoman aseman säilyttämiseksi yhteiskunnassa.

Tuomarikunnanyhteisenä järjestönä Tuomariliitto valvoo ja edistää jäsentensä ammatillisia ja muita yhteisiä pyrkimyksiä.